7. UNDP Uzbekistan. People and Government of Uzbekistan take action to confront the climate crisis collectively. 1 November 2021. www.undp.org/uzbekistan.
8. OECD. Promoting green investment in Uzbekistan. In: Roadmap for Sustainable Investment Policy Reforms in Uzbekistan. Paris: OECD Publishing. www.oecd.org.

YAPONIYADA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH JARAYONLARI VA O‘ZBEKISTON UCHUN ISTIQBOLLAR

Murotov Shoxzod Abdunazar o‘g‘li
O‘zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi, Islom iqtisodiyoti va moliyasi, ziyorat turizmi kafedra o‘qituvchisi
murotovshoxzod99@gmial.com
ORCID ID: 0009-0009-9885-2212

Annotatsiya: Ushbu tezisda Yaponiyada yashil iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanish bosqichlari, energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda ekologik innovatsiyalarni joriy etish tajribasi tahlil qilingan. Shuningdek, Yaponiyaning yashil iqtisodiyot sohasidagi yutuqlari va mavjud muammolari o‘rganilib, ushbu tajribani O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijasida mamlakatimizda yashil iqtisodiyotga o‘tishni jadallashtirish bo‘yicha amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: *yashil iqtisodiyot, Yaponiya tajribasi, barqaror rivojlanish, energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya, yashil texnologiyalar.*

Abstract: This thesis analyzes the formation and development stages of the green economy in Japan, focusing on experiences in enhancing energy efficiency, utilizing renewable energy sources, and implementing eco-innovations. Furthermore, it examines Japan’s achievements and existing challenges within the green economy sector and explores the potential for applying these experiences to the context of Uzbekistan. Based on the research findings, practical recommendations are proposed to accelerate the transition toward a green economy in our country.

Keywords: *green economy, Japanese experience, sustainable development, energy efficiency, renewable energy, green technologies.*

Bugungi kunda yashil iqtisodiyotga o‘tish iqtisodiy rivojlanish bilan atrof-muhitni muhofaza qilishni uyg‘unlashtirishning muhim yo‘nalishiga aylandi. Yashil iqtisodiyot energiya va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, zararli chiqindilarni kamaytirish hamda yangi texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy etishni nazarda tutadi. Bu borada Yaponiyaning tajribasi O‘zbekiston uchun qiziqish uyg‘otadi. Chunki Yaponiya energiya resurslarining katta qismini tashqaridan olishi sharoitida energiya tejamkorligini oshirish va muqobil energiya manbalarini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratmoqda.

Yaponiyada yashil iqtisodiyotning rivojlanishini bir necha o‘zaro bog‘liq jarayonlar orqali tushuntirish mumkin. Dastlab energiyani tejash, sanoat korxonalarida samaradorlikni oshirish va ekologik talablarga rioya qilish muhim yo‘nalish bo‘lgan. Keyingi bosqichda quyosh va shamol energetikasi kabi qayta tiklanuvchi manbalarni kengaytirish, elektr ta’minoti tizimini yangilash va xususiy investitsiyalarni jalb etish choralari kuchaygan. Hozirgi bosqichda esa ushbu vazifalar uglerod neytralligiga erishish va “yashil transformatsiya” siyosati bilan birlashtirilmoqda [1, 2].

Global Yashil Taraqqiyot Instituti (Global Green Growth Institute) ma’lumotlariga ko‘ra, Yaponiya yashil o‘sish indeksida 61,83 ball bilan Osiyo mintaqasidagi yetakchi mamlakat sifatida ko‘rsatilgan. Mazkur baholashda ijtimoiy tenglik bo‘yicha 95,72 ball va asosiy xizmatlardan foydalanish bo‘yicha 93,84 ball qayd etilgan [1]. Bu natijalar yashil iqtisodiyot faqat elektr energiyasi ishlab chiqarish bilan cheklanmasdan, aholi farovonligi va xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari bilan ham bog‘liqligini anglatadi. Biroq indeksning ushbu qiymatlari ma’lum hisobot davriga tegishli bo‘lib, ularni bugungi energetika ko‘rsatkichlari bilan bir xil davr natijasi deb qabul qilib bo‘lmaydi.

Yaponiyada qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanish izchil kengaymoqda. JETRO ma’lumotida 2022-yilda bunday energiya ta’minoti oldingi yilga nisbatan 16 foizga, 2010-yilga nisbatan esa 75 foizga oshgani ko‘rsatilgan [2]. Davlat bu jarayonni qayta tiklanuvchi elektr energiyasini qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari, elektr energetikasi bozoridagi islohotlar va hududiy tashabbuslar bilan rag‘batlantirmoqda. Quyosh energetikasi, dengiz shamoli, vodorod texnologiyalari va energiyani saqlash tizimlari istiqbolli yo‘nalishlar sifatida qaralmoqda [2].

Shu bilan birga, Yaponiya tajribasi barcha muammolar hal etilganini anglatmaydi. Ember ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilda mamlakat elektr energiyasining 33 foizi past uglerodli manbalardan, 67 foizi esa qazilma yoqilg‘ilardan olingan. Quyosh energiyasining ulushi 10 foizga yetgan, shamol energiyasi esa taxminan 1 foizni tashkil etgan [3]. Demak, yangi quvvatlar qurish bilan bir qatorda elektr tarmoqlarini takomillashtirish, energiyani saqlash va an’anaviy yoqilg‘ilarga qaramlikni kamaytirish ham uzoq davom etadigan jarayondir.

O‘zbekiston uchun Yaponiyaning aynan shu bosqichma-bosqich yondashuvi muhim. Mamlakatimizda quyosh va shamol energiyasidan foydalanish imkoniyatlari mavjud, biroq texnologiyalarni kengaytirish elektr tarmoqlarining tayyorgarligi, investitsiyalar va malakali mutaxassislar bilan uyg‘un bo‘lishi kerak. Yaponiya tajribasini aynan ko‘chirish emas, balki uning energiya tejamkorligini rag‘batlantirish, xususiy sektorni jalb qilish va ilmiy ishlanmalarni amaliyotga tatbiq etish usullarini mahalliy sharoitga moslashtirish maqsadga muvofiq. Xalqaro energetika agentligi ham qayta tiklanuvchi manbalar bilan birga energiya samaradorligi va isitish tizimlarining modernizatsiyasini muhim yo‘nalish deb ta’kidlaydi [4].

Yuqoridagi tahlildan kelib chiqib, O‘zbekistonda uchta amaliy yo‘nalishga e’tibor qaratish taklif etiladi. Birinchidan, korxonalar va jamoat binolarida energiya sarfini o‘lchash, monitoring qilish va tejovchi uskunalardan foydalanishni

kengaytirish zarur. Ikkinchidan, quyosh va shamol elektr stansiyalarini qurish bilan bir vaqtda energiya saqlash vositalari hamda elektr uzatish tarmoqlarini takomillashtirishga ustuvor ahamiyat berish lozim. Uchinchidan, Yaponiya bilan hamkorlikda yashil texnologiyalar, mutaxassislar tayyorlash va amaliy ilmiy loyihalar bo‘yicha tajriba almashishni kuchaytirish maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytganda, Yaponiyada yashil iqtisodiyot rivoji energiyani tejashdan boshlangan va asta-sekin qayta tiklanuvchi energiya, bozor islohotlari hamda zamonaviy texnologiyalarni qamrab olgan kengroq siyosatga aylangan. O‘zbekiston uchun ushbu tajribaning asosiy sabog‘i – yashil iqtisodiyotga o‘tishni alohida loyihalar yig‘indisi emas, balki iqtisodiyot, infratuzilma va kadrlar tayyorlashni birlashtiradigan izchil jarayon sifatida tashkil etishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori. 2019–2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida. – URL: https://lex.uz/acts/-4539502

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi PQ-436-son qarori. 2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar to‘g‘risida. – URL: https://lex.uz/acts/-6303230

3. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 21-maydagi O‘RQ-539-son Qonuni. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to‘g‘risida. – URL: https://lex.uz/acts/-4346831

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvardagi PF-16-son Farmoni. “O‘zbekiston – 2030” strategiyasini “Atrof-muhitni asrash va yashil iqtisodiyot yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi to‘g‘risida. – URL: https://lex.uz/uz/docs/-7369703

5. Aripov A. Yashil iqtisodiyotga o‘tishda rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar tajribasi // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. – 2025. – DOI: 10.5281/zenodo.17525141.

6. Nabibullayeva R. Yashil ta’lim rivojlanish bosqichlari: Yaponiya misolida // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. – 2025.

7. Global Green Growth Institute. Green Growth Index: Country Performance. – URL: https://greengrowthindex.gggi.org/country-performance/.

9. International Energy Agency. Japan: Renewables. – URL: https://www.iea.org/countries/japan/renewables.

10. Ember. Japan: Electricity Data and Energy Transition. – URL: https://ember-energy.org/countries-and-regions/japan/.

11. Japan External Trade Organization. Sustainability and Energy: Investing in Japan. – URL: https://www.jetro.go.jp/en/invest/attractive_sectors/env_and_energy/.

12. Cheng C., Blakers A., Stocks M., Lu B. 100% renewable energy in Japan // Energy Conversion and Management. – 2022. – Vol. 255. – Art. 115299.